

การส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดประสบการณ์
วรรณกรรมเป็นฐาน

Encouraging of Citizenship of Young Children Through
Literature-Based Experienced Provision

กฤติยาภรณ์ จันลา¹ ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลทร²
Kridtiyaporn Chanla, Piyanan Hirunchalothorn

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐาน กลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กปฐมวัย ชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 8 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านดอนแร้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 6 โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ศึกษา ได้แก่ 1. แผนการจัดประสบการณ์การส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน ประกอบด้วย การเคารพสิทธิ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการเคารพกฎ กติกา 2. แบบประเมินพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย 3. แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการหาค่าเฉลี่ยและหาค่าเบี่ยงเบนและวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการเรียงเรียงเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับส่งเสริมความเป็นพลเมืองโดยใช้การจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเป็นพลเมืองหลังการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐาน โดยในด้านความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงสุดที่เท่ากันคือ 14.62 คะแนน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.18 และ 0.17 ตามลำดับ รวมไปถึงผลจากการสังเกตพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานมีพฤติกรรมความเป็นพลเมืองมากขึ้น

คำสำคัญ (Keywords): ความเป็นพลเมือง; การจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐาน; ปฐมวัย

Received: 2022-07-11 Revised: 2022-08-22 Accepted: 2022-08-28

¹ หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปฐมวัยศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Master of Education Program in Early Childhood Education Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkhen Campus. Corresponding Author e-mail: kridtiyaporn.c@ku.th

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkhen Campus. e-mail: fedupnht@ku.ac.th

Abstract

The purpose of this was to encourage the citizenship of young children through learning experience using Literature-Based Approach. The participants were 8 male and female young children aged 5-6 years who have been studying in kindergarten year 2, the second semester of 2021 academic year in Bandonrang School under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 6. The participants were selected based on a purposive sampling. The instruments included 1. learning experience plans using Literature-Based Approach, consisting of respecting rights, responsibility, participation, and respect for rules and regulations, 2. Assessment form for the citizenship behavior of young children, and 3. Observation form for citizenship behavior of young children. The quantitative data were analyzed by means and deviations, and content analysis and descriptive compilation. The results of this study indicated that after implementing learning experience using Literature-Based Approach, a mean score of citizenship behavior of young children was higher than before. They gained the highest level of scores on responsibility and participation. The results of observing citizenship behavior of young children revealed that citizenship behavior of young children taught with learning experience using Literature-Based Approach was higher.

Keywords: Citizenship; Literature-Based; Young children

บทนำ (Introduction)

ในยุคที่มีการแข่งขันของนานาชาติเพื่อความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านความรู้วิชาการ ด้านเทคโนโลยี ด้านการแพทย์ หรือแม้แต่ด้านศิลปะ สังคมและความเป็นอยู่ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่วัดความเจริญก้าวหน้าของประเทศนั้น ๆ ว่ามีความก้าวหน้าหรือล้ำหลังอย่างไร โดยความก้าวหน้าของแต่ละประเทศที่กล่าวมานั้นจะต้องอาศัยการขับเคลื่อนจากพลเมืองของประเทศ ซึ่งความหมายของพลเมือง คือ ประชาชน ราษฎร หรือชาวประเทศ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นคนที่อาศัยอยู่ในประเทศนั้น ที่มีสิทธิ์ได้รับสิทธิเสรีภาพ และสวัสดิการ รวมไปถึงเป็นผู้ขับเคลื่อนทิศทางของประเทศไปในแนวทางต่าง ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ความหมายของพลเมืองยังครอบคลุมไปถึง การทำให้เกิดสังคมที่ดีและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในสังคมนั้น (U.S. Department of Education, 2005)

ในสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมไทยก็มีความตื่นตัวและให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย ดังสังเกตได้จากการนำเสนอข่าวที่จะนำเสนอเกี่ยวกับการผลักดันการร่างกฎหมายต่างๆ ที่คุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ต่าง ๆ ของชาวไทยให้มีความเท่าเทียมในการอยู่

ร่วมกันในฐานะเป็นพลเมืองของชาติ เช่น ร่างพระราชบัญญัติคู่มือชีวิต ที่มุ่งหมายในการรองรับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีความหลากหลายในสังคมไทยได้รับการคุ้มครองสิทธิของพลเมืองเหล่านั้น การผลักดันกฎหมายต่าง ๆ เพื่อป้องกันการถูกละเมิดของพลเมืองทั้งในการดำรงชีวิตและในสื่อออนไลน์ รวมไปถึงการแสดงออกของพลเมืองในทางการเมือง ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนในฐานะที่เป็นพลเมืองอันเป็นส่วนประกอบหนึ่งของคำว่า “รัฐ” พึงจะกระทำได้อย่างเสรีในสังคมประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็ใคร เพศอะไร วัยใด หรืออยู่ในสถานะอะไร ก็ล้วนมีสิทธิที่จะแสดงออกทางการเมืองได้ทั้งนั้น (นรรีชต์ ผันเชียร, 2563) นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานในการจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะที่จะเป็นหลักสูตรที่จะนำมาใช้กับเด็กไทยในอนาคตอันใกล้นี้ได้บรรจุหนึ่งในสมรรถนะหลักในหลักสูตรฐานสมรรถนะ คือสมรรถนะพลเมืองตื่นรู้ที่มีสำนึกสากล มาใช้เป็นสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากสมรรถนะในด้านความเป็นพลเมืองนั้นนอกจากประเทศไทยแล้วยังเป็นสิ่งที่นานาประเทศให้ความสำคัญและใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะสำคัญและอุดมการณ์ทางการเมืองให้แก่พลเมืองในชาติ ดังจะเห็นได้ว่าความเป็นพลเมืองนั้นเป็นสิ่งที่นานาประเทศกำลังให้ความสนใจและเตรียมพร้อมพลเมืองของชาติตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่เสมอ

ความเป็นพลเมืองจึงเป็นสิ่งที่ทุกสังคมต้องการเพื่อจะพัฒนาสังคมและประเทศชาติของตนให้ก้าวหน้า การพัฒนาความเป็นพลเมืองเริ่มได้จากสังคมขนาดเล็กและใกล้ตัว เช่น ในชั้นเรียน พฤติกรรมความเป็นพลเมืองจะส่งผลให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียนได้ด้วยควมมีระเบียบ วินัย มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน การเคารพกฎ กติกาของตนเองและผู้อื่น รวมไปถึงการปฏิบัติตามกฎของชั้นเรียนและขยายผลไปสู่ระดับสังคมโรงเรียน ชุมชน หรือประเทศชาติในอนาคต

บทความวิจัยนี้จะนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานเพื่อเป็นการพัฒนาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้นอันจะส่งผลต่อการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Methods)

เพื่อศึกษาค้นคว้าส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐาน

วิธีการดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 8 คนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านดอนแร้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นเด็กควรได้รับการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียนและส่งเสริมความเป็นพลเมือง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 3 ส่วน ได้แก่ 1) แผนการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย จำนวน 24 แผน โดยเลือกใช้วรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีความเหมาะสมกับช่วงวัยและออกแบบการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านดอนแร้ง 2) แบบประเมินความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่แบ่งระดับคะแนนออกเป็น 3 ระดับ คือ มีระดับความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับมากที่สุด ระดับ 3 คะแนน ไปจนถึงการมีระดับความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ระดับ 1 คะแนน และ 3) แบบสังเกตพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย ที่ใช้ในการบันทึกพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็ก โดยเครื่องมือดังกล่าวผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมาออกแบบและสร้างเครื่องมือขึ้น และนำไปประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย มีค่าเท่ากับ 4 จากระดับคะแนนเต็ม 5 และประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย มีค่าเท่ากับ 1 ถือว่าเครื่องมือสามารถยอมรับได้และสามารถเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษากึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) กับกลุ่มเป้าหมายและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาที่กล่าวมาในข้างต้น จากนั้นนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนการจัดประสบการณ์และหลังการจัดประสบการณ์ ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการเรียงเรียงเชิงพรรณนา

5. สถิติที่ใช้ในการศึกษา

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ประกอบไปด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งผู้ศึกษาเลือกใช้การหาค่าเฉลี่ย (μ) และการหาค่าเบี่ยงเบน (σ) ในการศึกษา วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนการจัดประสบการณ์และหลังการจัดประสบการณ์ ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการเรียงเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย (Research Results)

การส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานนี้ กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 8 คนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านดอนแร้ง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 โดยได้รับการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานจำนวน 24 ครั้ง เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ พบว่า ก่อนการได้รับการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานนั้นเด็กมีความเป็นพลเมืองโดยค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 31.88 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.90 คะแนนต่ำที่สุดอยู่ที่ 29 คะแนน คะแนนสูงสุดอยู่ที่ 38 คะแนน จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน หลังการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานพบว่า มีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 57.75 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.49 คะแนน มีคะแนนต่ำสุดอยู่ที่ 52 คะแนน และมีคะแนนสูงสุด 60 คะแนน จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน ซึ่งเห็นได้ชัดว่าหลังการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานเด็กมีคะแนนความเป็นพลเมืองมากกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน

(N=8)

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	μ	σ
ก่อนการจัดประสบการณ์	60	31.88	2.90
หลังการจัดประสบการณ์	60	57.75	2.49

หากวิเคราะห์ในรายด้านขององค์ประกอบความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความเป็นพลเมืองของเด็กที่สูงที่สุดหลังจากได้รับการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานคือ ด้านความรับผิดชอบและการเคารพกฎ กติกา โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยด้านความรับผิดชอบที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานก่อนการจัดประสบการณ์เท่ากับ 9.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 และหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยด้านความรับผิดชอบเท่ากับ 14.62 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.18 และค่าเฉลี่ยของคะแนนความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยด้านการเคารพกฎ กติกา ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานก่อนการจัดประสบการณ์เท่ากับ 8.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.27 และหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยด้านการเคารพกฎ กติกา เท่ากับ 14.62 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.17 รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยด้านการมีส่วนร่วมที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานก่อนการจัดประสบการณ์เท่ากับ 7.25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.50 และหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานมีค่าเฉลี่ยของ

คะแนนความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยด้านการมีส่วนร่วมเท่ากับ 14.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.08 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยน้อยที่สุดคือด้านการเคารพสิทธิ โดยมีค่าคะแนนก่อนการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานเท่ากับ 7.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 และหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยด้านการเคารพสิทธิเท่ากับ 14.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.16 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน

(N=8)

ความเป็นพลเมือง ของเด็กปฐมวัย	การจัดประสบการณ์วรรณกรรม เป็นฐาน	คะแนน เต็ม	μ	σ
การเคารพสิทธิ	ก่อนการจัดประสบการณ์	15	7.50	0.43
	หลังการจัดประสบการณ์	15	14.37	0.16
ความรับผิดชอบ	ก่อนการจัดประสบการณ์	15	9.00	0.39
	หลังการจัดประสบการณ์	15	14.62	0.18
การมีส่วนร่วม	ก่อนการจัดประสบการณ์	15	7.25	1.50
	หลังการจัดประสบการณ์	15	14.50	0.08
การเคารพกฎ กติกา	ก่อนการจัดประสบการณ์	15	8.12	0.27
	หลังการจัดประสบการณ์	15	14.62	0.17

โดยเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกตพฤติกรรมพบว่า ในการจัดประสบการณ์ดังกล่าวใช้เวลาตลอด 10 สัปดาห์นี้ ในระยะการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยนี้เด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นเป็นระยะในทั้ง 4 ด้านของความเป็นพลเมือง โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยสามารถแสดงออกให้เห็นได้จากตัวอย่างพฤติกรรมดังต่อไปนี้

การเคารพสิทธิ ในสัปดาห์เริ่มแรกเด็กจะพูดคุยเฉพาะกับเพื่อนที่สนิท เด็กที่เป็นเครือญาติ ละแวกบ้านของตน ไม่ได้สนใจว่าพฤติกรรมของตนเองจะกระทบต่อเพื่อนหรือไม่ เมื่อมีความเห็นไม่ตรงกับเพื่อนก็จะเกิดการทะเลาะกัน ก็สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นจนสามารถเล่นหรือทำงานกับเพื่อนคนใดก็ได้ในห้อง สามารถยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนได้ ขอโทษเมื่อมีพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อเพื่อน ยอมรับในความสามารถของเพื่อน และสามารถตอบสนองต่อเพื่อนด้วยความเห็นอกเห็นใจ

ความรับผิดชอบ จากเดิมที่เด็กไม่สามารถรับผิดชอบงานของตนเองได้ ไม่ตั้งใจในการปฏิบัติงาน การดูแลรักษาสิ่งของส่วนตนและส่วนรวมยังไม่สามารถปฏิบัติได้ เด็กก็มีการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยสามารถรับผิดชอบงานได้ทันเวลา มีความตั้งใจในการทำงาน มีการแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานกลุ่มกับเพื่อน รู้จักปฏิบัติหน้าที่ในห้องได้และสามารถดูแลรักษาของใช้ของตนเอง เก็บของใช้ส่วนรวมให้เข้าที่เดิมได้

การมีส่วนร่วม เด็กในสัปดาห์แรกยังไม่สามารถให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมใด ๆ ของห้องได้ การมีส่วนร่วมในกลุ่มยังไม่สามารถปฏิบัติได้ ไม่มีการร่วมแสดงความคิดเห็นของกลุ่ม เนื่องจากเด็กยึดเอาความคิดของตนเป็นหลัก ก็สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทุก ๆ สัปดาห์จนสังเกตเห็นได้ว่าเด็กมีพฤติกรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างกฎ กติกาในกิจกรรม เมื่อเข้าร่วมกลุ่มก็สามารถออกความคิดเห็นเพื่อร่วมกันหาแนวทางในเรื่องต่าง ๆ ได้ รวมไปถึงสามารถแสดงออกทางพฤติกรรมหรือคำพูดในเพื่อนในกลุ่มเกิดความร่วมมือร่วมใจกันได้

การเคารพกฎ กติกา จากที่เด็กไม่ปฏิบัติตามกฎของชั้นเรียนในการอยู่ในชั้นเรียน ไม่ถอดรองเท้าก่อนเข้าห้องเรียน พูดคุยเสียงดัง เมื่อครูถามถึงกฎของชั้นเรียนเด็กไม่สามารถตอบได้ ในการเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมไม่สามารถปฏิบัติตามกติกาได้ หลังจากนั้นเด็กก็สามารถพัฒนาพฤติกรรมจนสามารถบอกกฎของชั้นเรียนและปฏิบัติได้ดีขึ้นตามลำดับ อธิบายกฎของชั้นเรียนให้เพื่อนฟังได้ รู้จักสร้างกฎ กติกาขึ้นเองในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ พร้อมทั้งปฏิบัติตามกฎหรือกติกาตามที่ตนเองสร้างขึ้นได้

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การพัฒนาความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยสามารถพัฒนาให้เพิ่มมากขึ้นได้ด้วยการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อ การเคารพกฎ กติกา การมีส่วนร่วม และการเคารพสิทธิที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ การศึกษาการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานมีประเด็นที่สามารถอภิปรายได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. การเลือกใช้วรรณกรรมที่นำมาส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย โดยในการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานที่จะต้องเลือกใช้วรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีความเหมาะสมตามช่วงวัยมาดำเนินการร่วมกับการจัดประสบการณ์ จะสามารถส่งผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้และซึมซับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในกิจกรรมที่นำมาจัดประสบการณ์ได้ ตามที่สอดคล้องกับ หนึ่งฤทัย พาภักดี (2564) ที่กล่าวว่า การจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานจากการใช้วรรณกรรมสำหรับเด็ก จะทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กับการเข้าใจในบทบาทของตัวละครและสามารถเรียนรู้ได้ว่าการกระทำของตัวละครนั้นดีหรือไม่ดี และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ซึ่งการใช้วรรณกรรมนั้นถือเป็นสื่อที่เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย เนื่องจากมีภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจของเด็กดังที่ผู้ศึกษาได้นำวรรณกรรมสำหรับเด็กมาใช้ในการจัดประสบการณ์ และยังสอดคล้องกับ ปรดา หวังดุล (2557) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยการนำนิทานมาใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้แบบบูรณาการของเด็ก โดยจากการสังเกตการฟังวรรณกรรม

ของเด็กผู้ศึกษายังคงค้นพบว่า เด็กชื่นชอบตัวละครในวรรณกรรมที่เป็นสัตว์มากกว่าตัวละครที่เป็นมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครที่เป็นสัตว์ที่ไม่สามารถพบเจอตัวจริงในชีวิตประจำวันได้ เช่น ไดโนเสาร์ หรือสัตว์ป่า เมื่อเด็กได้ฟังวรรณกรรมที่มีตัวละครดังกล่าวเด็กจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ และอยากเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเดิม ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Bandura (1977) ที่ได้กล่าวถึงการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ด้วยการสังเกตและเลียนแบบจากตัวแบบที่มนุษย์ชื่นชอบหรือมีอิทธิพล โดยตัวแบบนั้นอาจเป็นการ์ตูน นิทาน หรือเรื่องราวบอกเล่าก็ได้

2. ลักษณะของกิจกรรมประกอบการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐาน ในการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยในหน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ นั้นมีการการปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายร่วมด้วย โดยเป็นการต่อยอดจากวรรณกรรมที่เด็กได้ฟังในรูปแบบรายกลุ่ม รายบุคคล ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการสร้างชิ้นงานสำรวจ ประกอบอาหาร แสดงบทบาทสมมติ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนและครู การร่วมกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน น่าสนใจ แปลกใหม่ ตื่นเต้น กระตุ้นความสนใจให้เด็กอยากให้ความสนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรม เช่น กิจกรรมเกมต่อสิ่งของ ที่จะต้องเดินไปเลือกหยิบสิ่งของแล้ววิ่งมาต่อกันให้ได้ความยาวที่ใกล้เคียงกับขนาดที่ครูกำหนด หรือกิจกรรมการสำรวจที่เด็กได้ออกนอกห้องเรียนไปในสถานที่ต่าง ๆ เช่น การสำรวจแหล่งน้ำ การสำรวจต้นไม้ ซึ่งเด็กจะได้มีโอกาสหยุดเพื่อดูหรือสังเกตสิ่งที่ตนเดินผ่านในทุกวัน ได้พิจารณาส่วนประกอบสิ่งนั้นอย่างลุ่มลึกถึงรายละเอียดต่าง ๆ และการได้ออกมาสถานที่กลางแจ้งส่งผลให้เด็กรู้สึกตื่นเต้นในการร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ยังค้นพบได้ว่ากิจกรรมประเภทดังกล่าวเด็กจะสามารถแสดงออกความเป็นตัวเด็กเองในการพูดคุยโต้เถียงหรือแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนและเด็กสามารถยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงต่าง ๆ ในการออกไปนอกชั้นเรียนได้ดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Johnson (2020) ที่ได้กล่าวว่า การจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานนั้นจะต้องประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีลักษณะโดยธรรมชาติที่เป็นกิจกรรมในหลายรูปแบบ ทั้งรายบุคคลและแบบกลุ่ม ก่อให้เกิดความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในการโต้เถียงอย่างสร้างสรรค์ โดยสามารถออกความคิดเห็นและพิจารณาความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ เพราะเด็กทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองและรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นด้วยความเคารพ จะสามารถสอนให้เด็กมีความเป็นพลเมืองได้ แนวทางในการปลูกฝังค่านิยมนี้ก่อให้เกิดทัศนคติและรูปแบบพฤติกรรมที่มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นนิสัยที่ดีให้แก่เด็กได้ นอกจากนี้บุคคลรอบข้างที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ด้วยในระหว่างที่ปฏิบัติกิจกรรม ได้แก่ เพื่อนร่วมชั้นและครู ล้วนก็มีส่วนร่วมในการเกิดพฤติกรรมความเป็นพลเมืองที่สูงขึ้นของเด็ก เพราะการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างมีส่วนส่งเสริมให้สอดคล้องกับทฤษฎีของ Vygotsky (1995) ที่ได้กล่าวว่าการพัฒนาทางสติปัญญาและทัศนคติเกิดขึ้นได้เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่น ๆ เช่น ผู้ใหญ่ ครู เพื่อน ที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิด Zone of proximal ที่หมายถึง การช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้างที่มีประสบการณ์มากกว่าจะสามารถช่วยเหลือให้เด็กเกิดการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาได้ รวมไปถึงการจัดประสบการณ์ที่ให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลาย มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น เป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget

(1996) ที่ได้กล่าวว่า เด็กอายุ 2-7 ปี ที่อยู่ในขั้น Preoperational stage ที่เด็กจะเรียนรู้ผ่านการกระทำ โดยมีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้

3. ในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองจะต้องใช้ระยะเวลาที่มากพอสมควร เนื่องจากการปลูกฝังความเป็นพลเมืองนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นในครั้งเดียวได้ เพราะจะต้องเกิดจากการบ่มเพาะเป็นเวลานานเปรียบเสมือนการปลูกฝังคุณธรรมประเภทหนึ่ง (พรพิทักษ์ เข็มบาสิทธิ์ และวรรณภา พิมพะสาสิทธิ์, 2563) โดยการที่จะให้คนในสังคมมีคุณลักษณะคุณธรรม จริยธรรม อันจะส่งผลให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้นั้น ควรมีการส่งเสริมและปลูกฝังในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมตั้งแต่ยังเยาว์วัยที่เข้ารับการศึกษา ดังที่ผู้ศึกษาได้เลือกที่จะส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กปฐมวัย ประกอบกับการจัดประสบการณ์ที่จัดขึ้นในเด็กช่วงวัยปฐมวัยที่มีความเหมาะสมที่จะปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับคำกล่าวของ ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ (ม.ป.ป.) ที่กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติที่เน้นให้เด็กเคารพซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจา เคารพในสิทธิของผู้อื่นและเคารพต่อกฎ ระเบียบของสังคม วัฒนธรรมและประเพณี ครูสามารถปลูกฝังให้กับเด็กตั้งแต่การทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เป็นภารกิจที่เด็กต้องปฏิบัติทุกวัน อาทิ การต่อแถวเรียงลำดับรับของ การขออนุญาตครูก่อนที่จะพูด สามารถส่งเสริมให้เด็กได้รับผิดชอบและปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการเล่น การทำงาน โดยครูต้องปลูกฝังให้เด็กมีความสามัคคีกลมเกลียวกันด้วยการนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน อยู่ร่วมกัน ครูต้องให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในการรวมกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญในเรื่องของความเป็นพลเมือง เนื่องจากความเป็นพลเมืองเกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องมีการแสดงความคิดเห็นและทำงานร่วมกันหลาย ๆ คน โดยในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กมีความสามัคคีนั้น ครูต้องเน้นกระบวนการกลุ่ม ทั้งการจัดชั้นเรียน การทำกิจกรรม เมื่อมีการมอบหมายงานแล้วก็ควรให้มีผู้รับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ ในงานนั้น ส่งเสริมให้เด็กได้แก้ปัญหา โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น พูดจาโต้ตอบด้วยเหตุผล โดยพฤติกรรมดังที่กล่าวมาสามารถเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติกิจกรรมในการจัดประสบการณ์ วรรณกรรมเป็นฐาน ส่งผลให้เป็นจุดแข็งที่ทำให้เด็กมีระดับคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมความเป็นพลเมืองหลังการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ในการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานในขั้นตอนการประกอบกิจกรรมจากวรรณกรรม ไม่ควรใช้กิจกรรมที่มีระยะเวลายาวนานเพราะอาจส่งผลกระทบต่อความสนใจของเด็ก

1.2 ควรเลือกปฏิบัติกิจกรรมที่สามารถเห็นผลได้เลยจากการปฏิบัติ เพราะการที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมแล้วเห็นผลได้เลยจะส่งผลให้เด็กรู้สึกประสบความสำเร็จและไม่มีอคติหรือกลัวในการประกอบกิจกรรมแล้วจะไม่ประสบผลสำเร็จและเกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติกิจกรรม เช่น การหมักปุ๋ยด้วยเศษอาหารจะต้องใช้เวลาหลายสัปดาห์ที่เศษอาหารจะย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ย

2. ข้อเสนอแนะในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและติดตามผลในการจัดประสบการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเด็กจะมีความคงทนหรือเป็นพฤติกรรมถาวรหรือไม่ หรืออาจหายไปในช่วงเวลาใด

2.2 ควรมีการศึกษาตัวแปรต้นอื่นที่ไม่ได้จำกัดเพียงการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐาน เช่น การศึกษาการจัดประสบการณ์โดยใช้สถานการณ์เป็นฐานว่าจะสามารถก่อให้เกิดพฤติกรรมความเป็นพลเมืองได้เช่นเดียวกับการจัดประสบการณ์วรรณกรรมเป็นฐานแตกต่างกันหรือไม่

เอกสารอ้างอิง (References)

- เฉลิมชัย พันธเลิศ. (2540). การพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ดารารัตน์ ทัพโต. (2554). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเองสำหรับเด็กปฐมวัยโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2555). ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย (Citizenship in Thailand). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธนพร แก้วไธสง และคณะ. (2563). การสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อเป็นรากฐานสู่สังคมอนาคตด้วยกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยการเล่านิทาน. การประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ เบญจมิตรวิชาการ ครั้งที่ 10
- เนตรชนก รักษากัญจน์. (2558). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร
- บงอร ศรีกาล. (2553). ผลการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ปรดา หวังดูล. (2557). การจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานการปฏิบัติที่เป็นเลิศของโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 20(4), 754-767
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- พรพิทักษ์ เข็มบาสัตย์และวรรณพล พิมพะสาตี. (2560). แนวทางการปลูกฝังจริยธรรมในสังคมไทย. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง. 9(2), 49.
- ภัคดี โพธิ์สิงห์ และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2559). *ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของผู้นำภาคองค์กรประชาสังคมในจังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). *คู่มือพลเมืองดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- วราลี ถนอมชาติ. (2549). ผลของการจัดประสบการณ์ทางภาษา โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในขั้นก่อนการอ่านของเด็กอนุบาล. *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ม.ป.ท.*
- วลีรัตน์ ฉิมน้อย. (2563). ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาตามแนวคิดคุณลักษณะพลเมืองคุณภาพในศตวรรษที่ 21. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*. 3(14), 79.
- สิรินทร์ ลัดดาภิบาล บุญเชิดชู. (2560). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 45(2), 54.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *กรอบสมรรถนะหลักผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-3)*. กรุงเทพฯ: สกศ
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (ม.ป.พ.). *ความเป็นพลเมืองในวิถีระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *กรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สภาการศึกษา.
- หนึ่งฤทัย พาภักดี. (2564). *การพัฒนาความสามารถด้านการฟังเพื่อความเข้าใจภาษาไทยโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นอนุบาล 3*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- อัจฉรา อยุธศิริกุล. (2561). *การศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร
- Casey Holmes. (2019). Teaching for Global Citizenship with Young Adult Literature in the Social Studies. *Educational Considerations*. 45(1), 25.
- Erin M. Casey. (2019). Growing democratic citizenship competencies: Fostering social studies understandings through inquiry learning in the preschool garden. *The Journal of Social Studies Research*. 43(4), 361-373.
- Marina Sounoglou. (2017). Early Childhood Education Curricula: Human Rights and Citizenship in Early Childhood Education. *Journal of Education and Learning*. 6(2), 53-68.

-
- Mübecce. (2011). Examining the Preschool Teachers' Use of Different Approaches In Children's Literature. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*.1(1), 753-759
- The Ministry of Education. (2017). *Te Whāriki Early childhood curriculum*. New Zealand: The Ministry of Education, New Zealand
- The New York State Education Department. (2006). *The New York State Prekindergarten Foundation for the Common Core*. New York: The New York State Education Department.